

MYCOBIOTA OF SELECTED SLOVAK ORIGIN WINES (PRODUCTION YEAR 2009) DURING THE VINIFICATION WITH FOCUS ON THE *ASPERGILLUS* AND *PENICILLIUM* GENERA AND THEIR POTENTIAL MYCOTOXIN PRODUCTION

Zuzana Barboráková, Dana Tančinová, Jadža Lejková, Zuzana Mašková, Mária Dovičičová, Roman Labuda, Miroslava Kačániová, Michal Mokry

ABSTRACT

The aim of this study was to obtain the information about the mycobiota of Slovak origin wines during the production process in the year 2009, with focus on the *Aspergillus* and *Penicillium* genera. The plate dilution method on DRBC (Dichloran Rose Bengal Chloramphenicol agar) and Malt Extract agar was used for determination of the mycobiota samples. Altogether thirty-three samples from the production process of 5 species white Slovak origin wines were mycologically analysed. The spectrum of isolated penicilia consisted of 21 species: *Penicillium aurantiogriseum*, *P. brevicompactum*, *P. citreonigrum*, *P. citrinum*, *P. corylophilum*, *P. crustosum*, *P. decumbens*, *P. expansum*, *P. funiculosum*, *P. glabrum*, *P. griseofulvum*, *P. implicatum*, *P. oxalicum*, *P. paneum/carneum*, *P. pinophilum*, *P. polonicum*, *P. purpurogenum*, *P. restrictum*, *P. roqueforti*, *P. rubrum* and *P. rugulosum*. Five species of *Aspergillus* genus and 2 species of *Eurotium* genus were isolated from samples: *Aspergillus clavatus*, *A. flavus*, *A. fumigatus*, *A. section Nigri*, *A. versicolor*; *Eurotium amstelodami* and *E. herbariorum* group. The representative isolates of *Aspergillus* and *Penicillium* genera (103) were *in vitro* tested by TLC (Thin Layer Chromatography) for their ability to produce selected mycotoxins. A total of 82.5 % was confirmed to produce at least one mycotoxin.

Keywords: wine, fermentation process, *Penicillium* sp., *Aspergillus* sp., mycotoxins

ÚVOD

Víno je alkoholický nápoj, ktorý sa vyrába prekvasením muštu alebo rmutu vínnej révy rodu *Vitis*. Prítomnosť vláknitých mikroskopických húb vo vinohradoch je tradične spájaná s kazením bobúľ hrozna rastúcou hubou. Hlavnou mikromycétou zodpovednou za hnilobu hroznových bobúľ je *Botrytis cinerea*, patogén, ktorý poškodzuje bobule a má vplyv na ich organoleptické vlastnosti (Serra et al., 2006). Existujú však aj ďalšie huby, ktoré spôsobujú poškodenie bobúľ a produkujú mykotoxíny, t. j. toxické sekundárne metabolity vláknitých mikroskopických húb.

Za produkciu mykotoxínov v hroznových bobuliach sú zodpovedné hlavne dva rody: *Aspergillus* a *Penicillium*. Druh *P. expansum* izolovaný z bobúľ môže produkovať patulín. Citrinín je tiež produkovaný druhom *P. expansum*, ale nebol nájdený v jablčných a hroznových šťavách (Abrunhosa et al., 2001). Aflatoxinogénne druhy, *A. flavus* a *A. parasiticus* môžu byť tiež občas izolované z hroznových bobúľ (Saez et al., 2004). Hlavným mykotoxínom, ktorý sa sleduje v súvislosti s produkciou vína je ochratoxín A (Hocking et al., 2007). Popisovaná je jeho produkcia druhmi *A. ochraceus* a tzv. „čiernymi“ aspergilmami, t. j. *A. carbonarius* a *A. niger* v teplom podnebí (napr. v južnej Európe) a druhmi *P. verrucosum* a *P. nordicum* v miernom podnebí (Pitt et al., 2000). Ochratoxín A má nefrotoxické, hepatotoxické, teratogénne a karcinogénne účinky a bol klasifikovaný ako možný ľudský karcinogén (Mateo et al., 2007). Percento vín, v ktorých je ochratoxín A detegovaný je v niektorých krajinách veľmi vysoké

(okolo 50 %), hlavne vo vínach z oblastí Stredozemného mora. Pred a pozberové ošetrovanie viniča a ochrana pred vláknitými mikroskopickými hubami, zber bobúľ s minimálnym poškodením, rýchle spracovanie a dobrá sanitácia pri výrobe vína zohrávajú významnú úlohu pri minimalizácii kontaminácie vín vláknitými mikroskopickými hubami a mykotoxínmi (Mateo et al., 2007; Hocking et al., 2007).

Cieľom práce bolo priniesť poznatky o kontaminácii vybraných vín slovenského pôvodu vláknitými mikroskopickými hubami počas výrobného procesu a vybrané izoláty najčastejšie vyskytujúcich sa húb z rodov *Aspergillus* a *Penicillium* otestovať na schopnosť produkovať mykotoxíny *in vitro* podmienkach TLC (tenkovrstvová chromatografia) metódou.

MATERIÁL A METODIKA

Mykologicky bolo vyšetrených 5 druhov bielych vín v rôznych stupňoch fermentácie (tabuľka 1). Vzorok (celkovo 33) boli odoberané počas spracovania hrozna

Tabuľka 1: Prehľad analyzovaných vzoriek

Výrobný stupeň	Druh vína				
	Müller Thurgau	Biohrozno	Tramin červený	Chardonnay	Cabernet Sauvignon
Neodkalená šťava	+	+	+	+	+
Odkalená šťava	+	+	+	+	+
Začiatok kvasenia	+	+	+	+	+
Stred kvasenia	+	+	+	+	+
Dokvasovanie	+	+	+	+	+
Zasírený mušt	+	-	-	+	+
Stočené víno	+	+	+	+	+

+ vykonaná mykologická analýza vzorky, - nevykonaná mykologická analýza vzorky

a výroby vína v roku 2009 vo vinárskych závodoch a u individuálneho spracovateľa.

Stanovenie kontaminácie mikromycétami

Na stanovenie kontaminácie vzoriek sa použila platňová zriedľovacia metóda. Ako živné médiá boli použité DRBC (agar s dichloranom, bengálskou červenou a chloramfenikolom; Merck, Nemecko) a sladínový agar (Biomark, India). Na očkovanie na platne živných médií sa použili riedenia 10^{-1} až 10^{-3} v dvoch opakovaniach. Kultivácia prebiehala 5 - 7 dní pri teplote 25 ± 1 °C v tme.

Identifikácia izolátov rodov *Aspergillus* a *Penicillium*

Izoláty rodu *Penicillium* boli preočkované na identifikačné médiá MEA (agar so sladínovým extraktom), CYA (Czapkov agar s kvasničným extraktom), YES (agar s kvasničným extraktom a sacharózou) a CREA (agar s kreatínom a sacharózou; Samson et al., 2002). Kultivácia prebiehala 7 dní pri teplote 25 ± 1 °C v tme. Druhá identifikácia bola vykonaná na základe kultivačných a mikromorfologických znakov podľa kľúčov: Samson et Frisvad, 2004; Pitt, 1979; Raper et Thom, 1949.

Izoláty rodu *Aspergillus* boli preočkované na CYA, CY20S (Czapkov agar s kvasničným extraktom a 20 % sacharózy; Klich, 2002) a MEA. Kultivácia prebiehala 7 dní, pre druhy teleomorfného rodu *Eurotium* 14 dní pri teplote 25 ± 1 °C a 37 ± 1 °C v tme. Druhá identifikácia aspergilov bola vykonaná na základe morfológických charakteristík podľa: Pitt, 1985; Pitt et Hocking, 1999; Klich, 2002; Samson et al., 2002; Frisvad et al., 2004; Varga et al., 2007.

Stanovenie potenciálnej toxigenity izolátov

Reprezentatívne izoláty boli *in vitro* testované na produkciu vybraných mykotoxínov metódou TLC podľa Samson et al. (2002), modifikovanou Tančinovou et Labudom (2006).

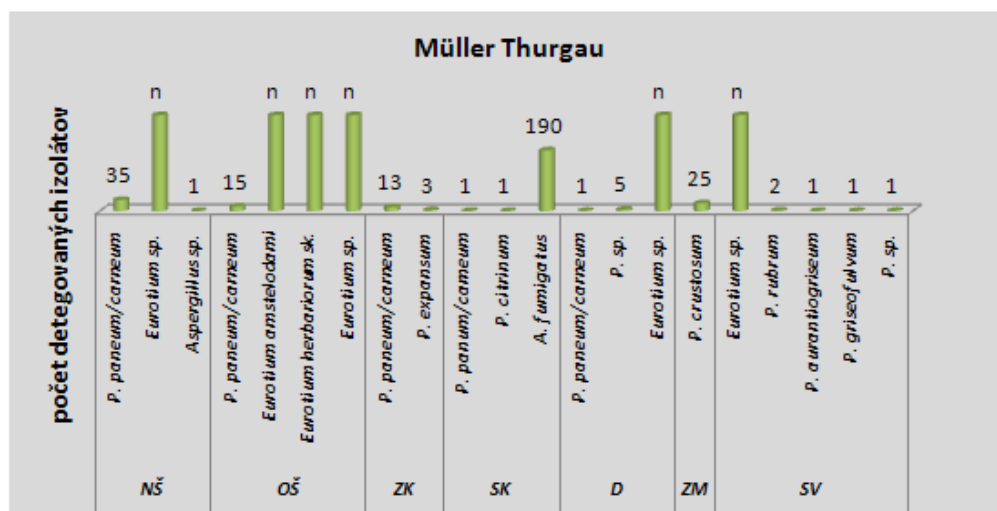
Kultivácia pre skríning intracelulárnych toxínov: kyseliny cyklopiazonovej, sterigmatocystínu, penitrému A a roquefortínu C prebiehala na CYA, pre skríning extracelulárnych toxínov: aflatoxínu B₁ a G₁, citrinínu, ochratoxínu A, grizeofulvínu, fumagilínu a patulínu na YES 14 dní pri teplote 25 ± 1 °C v tme. Z kolónií boli

spolu s kultivačným médiom vyrezané 3 výseky, každý s plochou približne 5 x 5 mm. Výseky boli extrahované 5 min v 500 µl roztoku chloroform:metanol (2:1, v/v) na Vortexe (Genie®2, MoBio laboratories). Tekuté fázy metabolických extraktov jednotlivých izolátov a štandardy skrínovaných mykotoxínov (Sigma, Nemecko) boli nanášané v množstvách 20 - 30 µl na chromatografickú platňu (Merck, Nemecko) a následne vyvíjané v chromatografickej sústave toluén:etylacetát:kyselina mravčia (5:4:1, v/v/v).

Vizualizácia ochratoxínu A (modrozelená fluoreskujúca), aflatoxínu B₁ (modrá fluoreskujúca), aflatoxínu G₁ (zelená fluoreskujúca), grizeofulvínu (modrá škvrna) a citrinínu (žltozelená škvrna s chvostom) prebiehala priamo pod UV svetlom (365 nm), vizualizácia kyseliny cyklopiazonovej pod denným rozptýleným svetlom po nanosení Ehrlichovho činidla (fialová škvrna s chvostom). Patulín bol viditeľný na dennom svetle po postriekaní platne 0,5 % roztokom MBTH (3-metyl-2 benzotiazolióňhydrazón hydrochlorid) v metanole a následnom zahriatí na 130 °C, 8 min ako žltoranžová škvrna. Penitrém A bol viditeľný po nanosení 20 % AlCl₃ v 60 % etanole a zahriatí na 130 °C na 8 minút ako tmavozelená až čierna škvrna a roquefortín C po nanosení Ce(SO₄)₂·4H₂O ako oranžová škvrna (Samson et al., 2002). Vizualizácia fumagilínu bola vykonaná podľa Barboráková et al. (2010). Na vizualizáciu bol použitý 1,0 % roztok NBP (4-nitrobenzyl pyridín; Merck, Nemecko) v chloroforme a roztok TEPA (tetraetylénpentamín; Merck, Nemecko) v chloroforme a následné zahrievanie chromatografickej platne 8 minút pri teplote 150 °C. Prítomnosť toxínu sa prejavila ako modrá škvrna.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Celkovo 7 rôznych druhov rodu *Penicillium* (*P. aurantiogriseum*, *P. citrinum*, *P. crustosum*, *P. expansum*, *P. griseofulvum*, *P. paneum/carneum* a *P. rubrum*), 1 druh rodu *Aspergillus* (*A. fumigatus*) a 2 druhy teleomorfného rodu *Eurotium* (*E. amstelodami* a *E. herbariorum* skupina) boli vyzolované v procese výroby vína Müller Thurgau. Prehľad druhov a ich

Obrázok 1: Mykologická kontaminácia v procese výroby vína Müller Thurgau
 NŠ – neodkalená šťava, OŠ – odkalená šťava, ZK – začiatok kvasenia, SK – stred kvasenia, D – dokvasenie, ZM – zasirený mušt, SV – stočené víno, n – nespočítateľné množstvo kolónií (>150), P. – *Penicillium*, A. – *Aspergillus*, sk. - skupina

početnosť v jednotlivých fázach fermentačného procesu je znázornený na obrázku 1. Z pohľadu celého výrobného procesu bol pre rod *Penicillium* dominantný druh *P. paneum/carneum* (65 izolátov) a *P. crustosum* (25 izolátov).

Na schopnosť produkovať vybrané druhy mykotoxínov bolo testovaných 6 izolátov *P. paneum/carneum* (tabuľka 2), 5 izolátov produkovalo roquefortín C a žiaden izolát neprodukoval patulín. Jeden testovaný izolát *P. griseofulvum* produkoval roquefortín C, patulín, grizeofulvín a kyselinu cyklopiazonovú. Obidva testované izoláty *P. expansum* produkovali roquefortín C a patulín,

ale neprodukovali citrinín. Zo skupiny aspergilov početnosťou výrazne dominoval teleomorfný rod *Eurotium* (*E. amstelodami*, *E. herbariorum* skupina) a pre človeka potenciálne patogénny druh *A. fumigatus*. Izolát *A. fumigatus* produkoval antibiotikum fumagilín. Najväčšia kontaminácia vláknitými mikroskopickými hubami bola v prvých fázach výrobného procesu vína, t. j. v neodkalenej a odkalenej šťave. V stočenom víne početnosťou dominoval rod *Eurotium*, ktorý nie je známy produkciou skrínovaných mykotoxínov, zastúpenie penicilii bolo veľmi nízke (8 izolátov).

Tabuľka 2: Toxinogenita vybraných izolátov rodov *Penicillium* a *Aspergillus* izolovaných v procese výroby vína Müller Thurgau

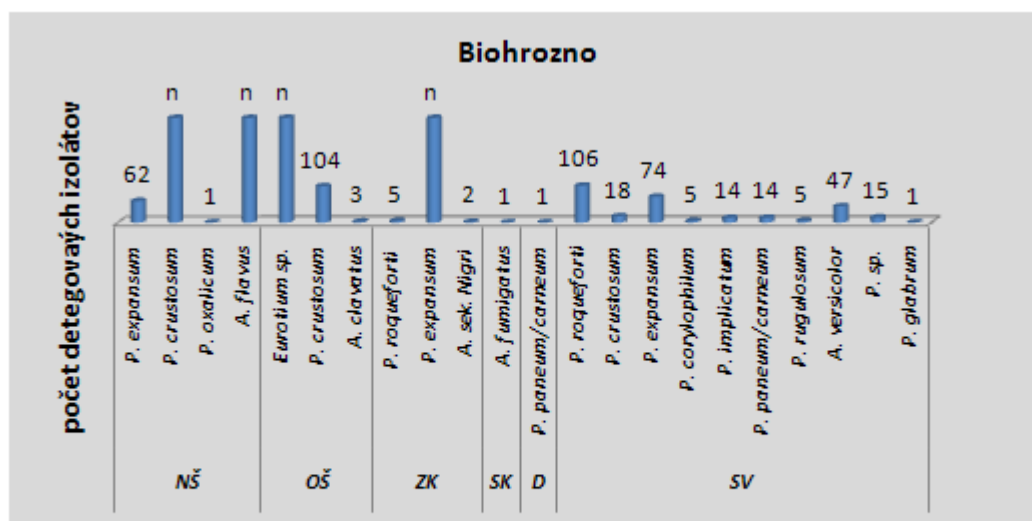
Izolát	Fáza	RC	PAT	CPA	G	C	FUM
<i>P. griseofulvum</i>	SV	1*/1**	1/1	1/1	1/1	-	-
<i>P. paneum/carneum</i>	NŠ	4/4	0/4	-	-	-	-
<i>P. paneum/carneum</i>	ZK	0/1	0/1	-	-	-	-
<i>P. paneum/carneum</i>	SK	1/1	0/1	-	-	-	-
<i>P. expansum</i>	ZK	2/2	2/2	-	-	0/2	-
<i>A. fumigatus</i>	SK	-	-	-	-	-	1/1

*počet produkčných izolátov, **celkový počet testovaných izolátov, - nestanovovaný metabolit

RC – roquefortín C, PAT – patulín, CPA – kyselina cyklopiazonová, G – grizeofulvín, C – citrinín, FUM – fumagilín, NŠ – neodkalená šťava, ZK – začiatok kvasenia, SK – stred kvasenia, SV – stočené víno, *P.* – *Penicillium*, *A.* – *Aspergillus*

V procese výroby vína z **biohrozna** dominoval druhovým zastúpením rod *Penicillium*. Celkovo bolo vyizolovaných 9 druhov tohto rodu, a to:

P. corylophilum, *P. crustosum*, *P. expansum*, *P. glabrum*, *P. implicatum*, *P. oxalicum*, *P. paneum/carneum*, *P. roqueforti* a *P. rugulosum* (obrázok 2).

Obrázok 2: Mykologická kontaminácia v procese výroby vína z biohrozna

NŠ – neodkalená šťava, OŠ – odkalená šťava, ZK – začiatok kvasenia, SK – stred kvasenia, D – dokvasenie, SV – stočené víno, n – nespočítateľné množstvo kolónií (>150), *P.* – *Penicillium*, *A.* – *Aspergillus*, sek. - sekcia

Z pohľadu celého výrobného procesu mali najvyššie zastúpenie *P. crustosum* (9 z 10 izolátov produkovalo roquefortín C a 8 izolátov produkovalo patulín), *P. expansum* (všetky 4 testované izoláty produkovali roquefortín C a patulín, žiaden neprodukoval citrinín) (tabuľka 3). Po dva izoláty *P. roqueforti* a *P. paneum/carneum* produkovali roquefortín C. Okrem penicilii boli vyizolované aspergily: *Aspergillus flavus*, *A. clavatus*, *A. versicolor*, *A. sekcia Nigri* a teleomorfný rod *Eurotium*. Zo skupiny aspergilov mal

najväčší výskyt druh *A. flavus* a rod *Eurotium*. U testovaného izolátu *A. flavus* nebola potvrdená produkcia aflatoxínu B₁ a ani kyseliny cyklopiazonovej. Tri izoláty druhu *A. versicolor*, ktoré boli získané zo stočeného vína produkovali sterigmatocystín. Izoláty *A. sekcia Nigri* neprodukovali ochratoxín A. Najvyšší počet mikromycét bol v prvých dvoch fázach výrobného procesu vína (neodkalená a odkalená šťava), no najväčšia druhová rozmanitosť bola v stočenom víne. V stočenom víne dominovali svojim zastúpením *P. roqueforti* a *P. expansum*.

Tabuľka 3: Toxinogenita vybraných izolátov rodu *Penicillium* a *Aspergillus* izolovaných v procese výroby vína z biohrozna

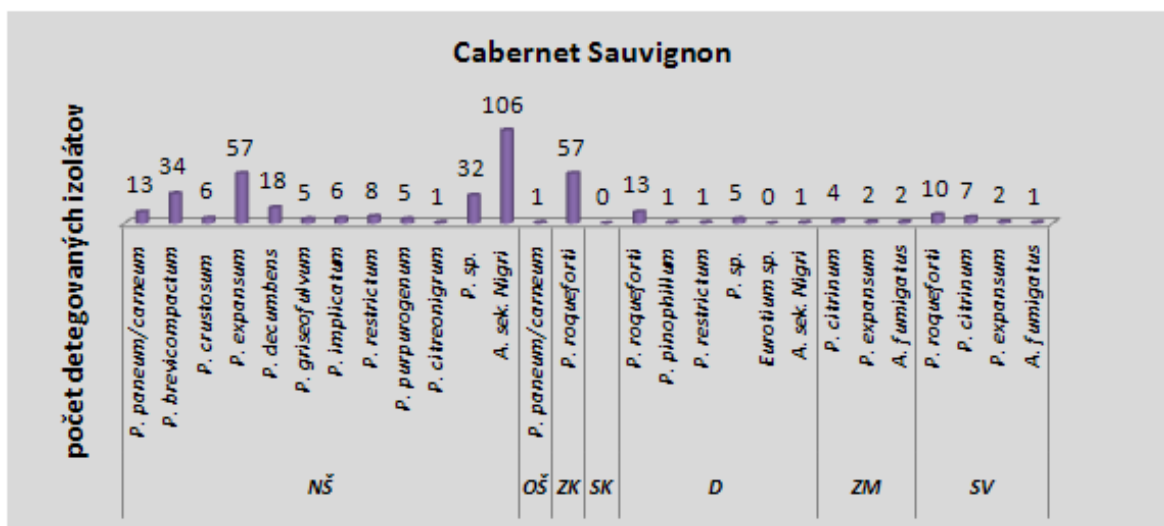
Izolát	Fáza	RC	PAT	STER	CPA	C	AB ₁	AG ₁	OTA
<i>P. crustosum</i>	SV	4*/4**	3/4	-	-	-	-	-	-
<i>P. crustosum</i>	OŠ	3/4	3/4	-	-	-	-	-	-
<i>P. crustosum</i>	NŠ	2/2	2/2	-	-	-	-	-	-
<i>P. paneum/carneum</i>	SV	2/2	0/2	-	-	-	-	-	-
<i>P. roqueforti</i>	SV	2/2	-	-	-	-	-	-	-
<i>P. expansum</i>	SV	3/3	3/3	-	-	0/3	-	-	-
<i>P. expansum</i>	NŠ	1/1	1/1	-	-	0/1	-	-	-
<i>A. versicolor</i>	SV	-	-	3/3	-	-	-	-	-
<i>A. flavus</i>	NŠ	-	-	-	0/1	-	0/1	0/1	-
<i>A. sekcia Nigri</i>	ZK	-	-	-	-	-	-	-	0/2

*počet produkčných izolátov, **celkový počet testovaných izolátov, - nestanovený metabolit

RC – roquefortín C, PAT – patulín, CPA – kys. cyklopiazonová, STER – sterigmatocystín, C – citrinín, AB₁ – aflatoxín B₁, AG₁ – aflatoxín G₁, OTA – ochratoxín A, NŠ – neodkalená šťava, OŠ – odkalená šťava, SV – stočené víno, ZK – začiatok kvasenia, P. – *Penicillium*, A. – *Aspergillus*

Vysoké druhové zastúpenie izolovaných húb z rodu *Penicillium* bolo vo výrobnom procese vína **Cabernet Sauvignon**, a to 13 druhov: *P. brevicompactum*, *P. citreonigrum*, *P. citrinum*, *P. crustosum*, *P. decumbens*, *P. expansum*, *P. griseofulvum*,

P. implicatum, *P. paneum/carneum*, *P. pinophilum*, *P. purpurogenum*, *P. restrictum* a *P. roqueforti*. Z druhov dominovali svojou početnosťou *P. crustosum* (57 izolátov) a *P. roqueforti* (80 izolátov; obrázok 3).

Obrázok 3: Mykologická kontaminácia v procese výroby vína Cabernet Sauvignon

NŠ – neodkalená šťava, OŠ – odkalená šťava, ZK – začiatok kvasenia, SK – stred kvasenia, D – dokvasenie, ZM – zasireny mušt, SV – stočené víno, P. – *Penicillium*, A. – *Aspergillus*, sek. - sekcia

Celkovo 13 izolátov bolo otestovaných na produkciu vybraných mykotoxínov (tabuľka 4). Roquefortín C produkoval izolát *P. griseofulvum* a *P. expansum*, dva izoláty *P. paneum/carneum* a 3 izoláty *P. roqueforti*. Patulín produkoval izolát *P. crustosum*, *P. griseofulvum*, *P. paneum/carneum* a *P. expansum*. Dva izoláty *P. expansum* produkovali citrinín, kým *P. expansum* tento toxín neprodukovalo. Rovnako *P. griseofulvum* neprodukovalo kyselinu cyklopiazonovú. Zo skupiny aspergilov boli vyizolované *A. sekcia Nigri* a *A. fumigatus*, ale početnosťou dominovala *A. sekcia Nigri*.

Testované izoláty neprodukovali ochratoxín A, ale dva izoláty *A. fumigatus* produkovali antibiotikum fumagilín. Na základe počtu vyizolovaných druhov a ich početnosti možno skonštatovať, že najviac kontaminovaná bola neodkalená šťava.

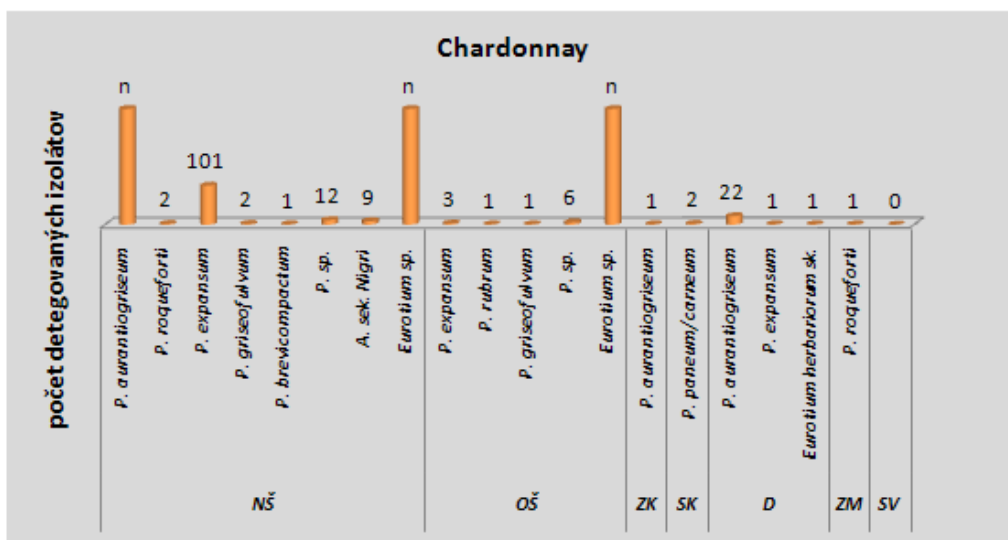
V procese výroby vína **Chardonnay** bolo celkovo vyizolovaných 7 druhov rodu *Penicillium*, t. j. druhy: *P. aurantiogriseum*, *P. brevicompactum*, *P. griseofulvum*, *P. expansum*, *P. paneum/carneum*, *P. roqueforti* a *P. rubrum*. Dominantnými druhmi boli *P. aurantiogriseum* a *P. expansum* (105 izolátov; obrázok 4).

Tabuľka 4: Toxinogenita vybraných izolátov rodu *Penicillium* a *Aspergillus* izolovaných v procese výroby vína Cabernet Sauvignon

Izolát	Fáza	RC	PAT	G	CPA	C	OTA	FUM
<i>P. crustosum</i>	NŠ	0*/1**	1/1	-	-	-	-	-
<i>P. griseofulvum</i>	NŠ	1/1	1/1	1/1	0/1	-	-	-
<i>P. paneum/carneum</i>	NŠ	2/2	1/2	-	-	-	-	-
<i>P. roqueforti</i>	SV	1/1	-	-	-	-	-	-
<i>P. roqueforti</i>	ZK	1/1	-	-	-	-	-	-
<i>P. roqueforti</i>	D	1/1	-	-	-	-	-	-
<i>P. expansum</i>	ZM	0/1	0/1	-	-	1/1	-	-
<i>P. expansum</i>	SV	0/1	1/1	-	-	1/1	-	-
<i>P. expansum</i>	NŠ	1/1	0/1	-	-	0/1	-	-
<i>A. sekcia Nigri</i>	NŠ	-	-	-	-	-	0/7	-
<i>A. fumigatus</i>	ZM	-	-	-	-	-	-	1/1
<i>A. fumigatus</i>	SV	-	-	-	-	-	-	1/1

*počet produkčných izolátov, **celkový počet testovaných izolátov, - nestanovovaný metabolit
 RC – roquefortín C, PAT – patulín, CPA – kys. cyklopiazonová, G - grizeofulvín, C – citrinín, FUM – fumagilín,
 OTA – ochratoxín A, NŠ – neodkalená šťava, SV – stočené víno, ZK – začiatok kvasenia, D – dokvasovanie,
 ZM – zasirený mušt, , P. – *Penicillium*, A. – *Aspergillus*

Obrázok 4: Mykologická kontaminácia v procese výroby vína Chardonnay

NŠ – neodkalená šťava, OŠ – odkalená šťava, ZK – začiatok kvasenia, SK – stred kvasenia, D – dokvasenie,
 ZM – zasirený mušt, SV – stočené víno, n – nespočítateľné množstvo kolónii (>150), P. – *Penicillium*,
 A. – *Aspergillus*, sk. – skupina, sek. - sekcia

Schopnosť produkovať vybrané mykotoxíny bola testovaná u 4 izolátov (tabuľka 5). Jeden izolát *P. paneum/carneum* produkovoval roquefortín C, ale neprodukoval patulín. Roquefortín C produkovoval tiež jeden izolát druhu *P. roqueforti* a 4 izoláty *P. expansum*, ktoré zároveň produkovali patulín, ale neprodukovali citrinín. Ďalším dominantnými rodmi vo výrobnom

procese bol rod *Eurotium* a *A. sekcia Nigri* (9 izolátov). Päť vybraných izolátov bolo testovaných na produkciu ochratoxínu A, ale produkcia nebola použitou metódou potvrdená. Mikromycétami najviac kontaminovaná bola odkalená a neodkalená šťava, v stočenom víne bol ich počet nedetegovateľný.

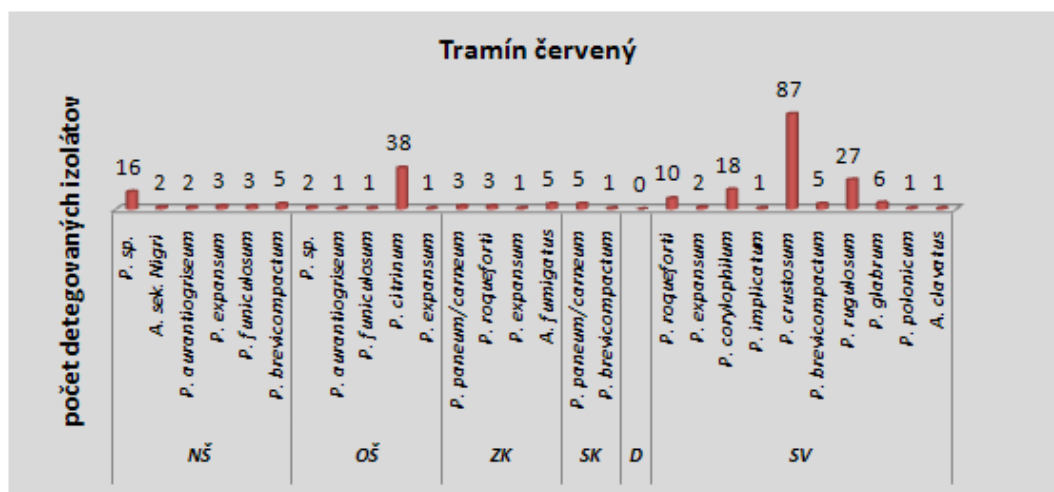
Tabuľka 5: Toxinogenita vybraných izolátov rodu *Penicillium* a *Aspergillus* izolovaných v procese výroby vína Chardonnay

Izolát	Fáza	RC	PAT	C	OTA
<i>P. paneum/carneum</i>	SK	1*/1**	0/1	-	-
<i>P. roqueforti</i>	ZM	1/1	-	-	-
<i>P. expansum</i>	NŠ	4/4	4/4	0/4	-
<i>A. sekcia Nigri</i>	NŠ	-	-	-	0/5

*počet produkčných izolátov, **celkový počet testovaných izolátov, - nestanovovaný metabolit
 RC – roquefortín C, PAT – patulín, C – citrinín, OTA – ochratoxín A, NŠ – neodkalená šťava, SK – stred kvasenia,
 ZM – zasirený mušt, P. – *Penicillium*, A. – *Aspergillus*

Celkovo 13 druhov penicílií (*P. aurantiogriseum*, *P. brevicompactum*, *P. citrinum*, *P. corylophilum*, *P. crustosum*, *P. expansum*, *P. funiculosum*, *P. glabrum*,

P. implicatum, *P. paneum/carneum*, *P. polonicum*, *P. roqueforti* a *P. rugulosum*) bolo vyizolovaných počas výrobného procesu vína **Tramín červený** (obrázok 5).

Obrázok 5: Mykologická kontaminácia v procese výroby vína Tramín červený

NŠ – neodkalená šťava, OŠ – odkalená šťava, ZK – začiatok kvasenia, SK – stred kvasenia, D – dokvasenie, SV – stočené víno, *P.* – *Penicillium*, *A.* – *Aspergillus*, sek. - sekcia

Najväčšie zastúpenie malo *P. crustosum* (87 izolátov) a *P. citrinum* (38 izolátov). Na schopnosť produkovať vybrané mykotoxíny bolo testovaných 38 izolátov penicílií a aspergilov. Všetky testované izoláty *P. crustosum* produkovali roquefortín C a patulín (tabuľka 6). Dva izoláty *P. paneum/carneum* z 3 testovaných produkovali roquefortín C a jeden izolát patulín. Všetky izoláty *P. roqueforti* a *P. expansum* produkovali roquefortín C. Izoláty *P. expansum* produkovali tiež patulín, ale citrinín neprodukovali.

Citrinín produkovalo 23 izolátov z 25 testovaných izolátov druhu *P. citrinum*. Celkovo boli vyizolované 3 druhy aspergilov, *A. sekcia Nigri* sekcia (2 izoláty), *A. clavatus* (1 izolát) a *A. fumigatus* (5 izolátov). *A. clavatus* produkoval patulín a *A. fumigatus* antibiotikum fumagilín. Izoláty *A. sekcia Nigri* neprodukovali ochratoxín A. V stočenom víne sa nachádzal najväčší počet vyizolovaných druhov, teda táto fáza bola najviac kontaminovaná vláknitými mikroskopickými hubami.

Tabuľka 6: Toxinogenita vybraných izolátov rodu *Penicillium* a *Aspergillus* izolovaných v procese výroby vína Tramín červený

Izolát	Fáza	RC	PAT	C	FUM	OTA
<i>P. crustosum</i>	SV	2*/2**	2/2	-	-	-
<i>P. paneum/carneum</i>	ZK	0/1	1/1	-	-	-
<i>P. paneum/carneum</i>	SK	2/2	0/2	-	-	-
<i>P. roqueforti</i>	SV	2/2	-	-	-	-
<i>P. roqueforti</i>	ZK	1/1	-	-	-	-
<i>P. expansum</i>	SV	1/1	1/1	0/1	-	-
<i>P. expansum</i>	NŠ	2/2	2/2	0/2	-	-
<i>P. citrinum</i>	OŠ	-	-	23/25	-	-
<i>A. clavatus</i>	SV	-	1/1	-	-	-
<i>A. fumigatus</i>	ZK	-	-	-	1/1	-
<i>A. sekcia Nigri</i>	NŠ	-	-	-	-	0/2

*počet produkčných izolátov, **celkový počet testovaných izolátov, - nestanovovaný metabolit

RC – roquefortín C, PAT – patulín, C – citrinín, FUM – fumagilín, OTA – ochratoxín A, NŠ – neodkalená šťava, SV – stočené víno, ZK – začiatok kvasenia, OŠ – odkalená šťava, SK – stred kvasenia, *P.* – *Penicillium*, *A.* – *Aspergillus*

Magnoli et al. (2003) uvádzajú, že *Alternaria* spp., *Aspergillus* spp., *Botrytis cinerea*, *Cladosporium* spp., *Eurotium* spp., *Penicillium* spp. a *Rhizopus* spp. sú dominantnými hubami v zberaných bobuliach vínnej révy v Argentíne. Rovnaké spektrum húb uvádzajú Belli et al. (2006) u španielskych odrôd. V našich vzorkách boli dominantné rody *Aspergillus* a *Penicillium*, ktoré sú podľa Aydogdu et Guccer (2009) zodpovedné za prítomnosť mykotoxínov v samotných bobuliach

a v produktoch z nich vyrobených, teda aj vo víne. Rod *Penicillium* je typický pre mierne a chladnejšie oblasti, kým rod *Aspergillus* pre subtropické a tropické oblasti (Serra et al., 2006). V našich vzorkách dominoval rod *Penicillium*, čo sa zhoduje s týmto konštatovaním. Najväčšiu pozornosť v súvislosti s hroznom a s komoditami, ktoré sa z neho vyrábajú treba venovať mykotoxínom, hlavne ochratoxínu A, aflatoxínom, patulínu a citrinínu (Aydogdu et Guccer, 2009). Žiaden z testovaných izolátov (14) *A. sekcia Nigri*,

ktoré boli vyizolované z našich vzoriek, neprodukoval ochratoxín A. Rovnaké výsledky získali **Ostrý et al. (2007)**. *P. verrucosum* ako ďalší potenciálny producent ochratoxínu A nebol z našich vzoriek vyizolovaný, čo sa zhoduje s **Ostrý et al., 2007** a **Bau et al., 2005**. **Varga et Kozakiewicz (2006)** uvádzajú, že ochratoxín A sa nachádza vo väčšom množstve v červených vínach v porovnaní s bielymi. V tejto štúdii testované *A. flavus* izoláty neprodukovali aflatoxíny. Patulín produkovalo 87,5 % izolátov *P. expansum* a 14, 3 % izolátov *P. crustosum*. Tento toxín je celkovo veľmi toxický pre prokaryotické a eukaryotické bunky, ale toxicita pre človeka nebola presvedčivo demonštrovaná (**Dijksterhuis et Samson, 2007**). Roquefortín C produkovalo 83,3 % testovaných izolátov *P. paneum/carneum* a 100 % *P. griseofulvum* izolátov. Citrinín produkovalo 92 % testovaných izolátov *P. citrinum*, 50 % *P. griseofulvum* izolátov a 15,4 % *P. expansum* izolátov.

ZÁVER

Predložená štúdia potvrdila relatívne široké spektrum druhov rodu *Aspergillus* a *Penicillium*, ktoré sú súčasťou mykocenózy vo všetkých štádiách fermentačného procesu výroby vybraných 5 druhov bielych vín slovenského pôvodu. Počas štúdie bolo celkovo vyizolovaných 21 druhov penicilíí, 5 druhov aspergilov a 2 druhy teleomorfného rodu *Eurotium*. Hlavné rody *Aspergillus* a *Penicillium* sú častými producentmi mykotoxínov, čím sa zvyšuje riziko prítomnosti mykotoxínov aj v hotových vínach. Najväčšie zistené riziko v sledovaných vzorkách vína predstavuje prítomnosť producentov mykotoxínov patulínu a citrinínu. Celkovo bolo testovaná toxinogenita 103 izolátov rodov *Aspergillus* a *Penicillium*, 82,5 % izolátov produkovalo najmenej jeden mykotoxín.

LITERATÚRA

AYDOGDU, H., GUCCER, Y., 2009. Microfungi and mycotoxins of grapes and grape products. In *Trakia Journal of Sciences*, vol. 7, 2009, no. 2, p. 211-214.

ABRUNHOSA, L., PATERSON, R. R. M., KOZAKIEWICZ, Z. et al., 2001. Mycotoxin production from fungi isolated from grapes. In *Letters in Applied Microbiology*, vol. 32, 2001, p. 240-242.

BARBORÁKOVÁ, Z., LABUDA, R., HÄUBL, G., 2010. Produkcia antibiotika fumagilínu kmeňom *Penicillium scabrosum* na syntetických médiách. In *Zborník z V. Vedeckej konferencie doktorandov s medzinárodnou účasťou*. Nitra : VES SPU, 2010, p. 43-47. ISBN 978-80-552-0471-0.

BAU, M., BRAGULAT, M. R., ABARCA, M. L. et al., 2005. Ochratoxigenic species from Spanish wine grapes. In *Journal of Food Microbiology*, vol. 98, 2005, no. 2, p. 125-130.

BELLÍ, N., BÁU, M., MARÍN, S. et al., 2006. Mycobiota and ochratoxin A producing fungi from Spanish wine grapes. In *Journal of Food Microbiology*, vol. 111, 2006, p. 40-45.

DIJKSTERHUIS, J., SAMSON, R. A., 2007. *Food Mycology a Multifaceted Approach to Fungi and Food*.

Boca Raton : CRC Press Taylor & Francis Group, 2007. 403 p. ISBN 0-8493-9818-5.

FRISVAD, J. C., FRANK, J. M., HOUBRAKEN, J. A. M. P. et al., 2004. New ochratoxin A producing species of *Aspergillus* section *Circumdati*. In *Studies in Mycology*, vol. 50, 2004, p. 23-43.

HOCKING, A. D., LEONG, S. L., KAZI, B. A. et al., 2007. Fungi and mycotoxins in vineyards and grape products. In *International Journal of Food Microbiology*, vol. 119, 2007, p. 84-88.

KLICH, M. A., 2002. *Identification of common Aspergillus species*. Utrecht : Centraalbureau voor Schimmelcultures, 2002. 116 p. ISBN 90-70351-46-3.

MAGNOLI, C., VIOLANTE, M., COMBINA, M. et al., 2003. Epidemiology of toxin-producing fungi and ochratoxin A occurrence in grape. In *European Journal of Plant Pathology*, vol. 109, 2003, p. 715-722.

MATEO, R., MEDINA, Á, MATEO, E. M. et al., 2007. An overview of ochratoxin A in beer and wine. In *International Journal of Food Microbiology*, vol. 119, 2007, p. 79-83.

OSTRÝ, V., ŠKARKOVÁ, J., PROCHÁZKOVÁ, I. et al., 2007. Mycobiota of Czech wine grapes and occurrence of ochratoxin A and *Alternaria* mycotoxins in fresh grape juice, must and wine. In *Czech Mycology*. vol. 59, 2007, no. 2, p. 241-254.

PITT, J. I., 1979. *Penicillium crustosum* and *Penicillium simplicissimum*, the correct names for two common species producing tremorgenic mycotoxins. In DeVRIES, J. W., TRUCKSESS, M. W., JACKSON, L. S. (ed.), 2002. *Mycotoxins and Food Safety*. New York : Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2002. 295 p. ISBN 0-3064-6780-1.

PITT, J. I., 1985. Nomenclatorial and taxonomic problems in the genus *Eurotium*. In SAMSON, R. A., PITT, J. I., 1985. *Advances in Penicillium and Aspergillus systematics*. New York and London : Plenum Press, 1985. p. 383-396.

PITT, J. I., HOCKING, A. D., 1999. *Fungi and Food Spoilage*. 2 vyd. Maryland : An Aspen Publication, 1999. 593 p. ISBN 0-8342-1306-0.

PITT, J. I., BASILICO, J. C., ABARCA, M. L., LOPEZ, C., 2000. Mycotoxins and toxigenic fungi. In *Medical Mycology*, vol. 38, 2000, p. 41 – 46.

RAPER, K. B., THOM, CH., 1949. *A Manual of the Penicillia*. Baltimore : Williams and Wilkins, 1949. 875 p.

SAMSON, R. A., HOEKSTRA, E. S., LUND, F. et al., 2002. Method for the detection, isolation and characterisation of food-borne fungi. In SAMSON, R. A., HOEKSTRA, E. S., FRISVAD, J. C., FILTENBORG, O. (ed.), 2002. *Introduction to food- and airborne fungi*. Utrecht : Centraalbureau voor Schimmelcultures, 2002, p. 283-297.

SAMSON, R. A., FRISVAD, J. C., 2004. *Penicillium subgenus Penicillium: new taxonomic schemes and mycotoxins and other extrolites*. Utrecht: Centraalbureau voor Schimmelcultures, 2004. 260 p. ISBN 90-70351-53-6.

SAEZ, J. M., MEDINA, A., GIMENO-ADELANTADO, J. V. et al., 2004. Comparison of different sample treatments for analysis of ochratoxin A in must, wine and beer by liquid

chromatography. In *Journal of chromatography*, A. vol. 1029, 2004, p. 125-133.

SERRA, R., LOURENÇO, A., ALÍPIO, P., VENÁCIO, A., 2006. Influence of the region of origin on the mycobiota of grapes with emphasis on *Aspergillus* and *Penicillium* species. In *Mycological Research*, vol. 110, 2006, p. 971-978.

TANČINOVÁ, D., LABUDA, R., 2006. Mykotická kontaminácia vybraných surovín rastlinného pôvodu. In Kolektív autorov (ed.), 2006. *Výživná a technologická kvalita rastlinných produktov a ich potravinárske využitie*. Nitra : SPU, 2006, p. 167-194.

VARGA, J., KOZAKIEWICZ, Z., 2006. Ochratoxin A in grapes and grape-derived products. In *Trends in Food Science and Technology*, vol. 17, 2006, p. 72-81.

VARGA, J., FRISVAD, J. C., SAMSON, R. A., 2007. Polyphasic taxonomy of *Aspergillus* section *Candidi* based on molecular, morphological and physiological data. In *Studies in Mycology*, vol. 59, 2007, p. 75-88.

Pod'akovanie:

Práca vznikla s podporou projektu KEGA-014SPU-4/2010. Autori ďakujú Bc. Monike Tonkovej za technickú asistenciu pri analýzach vzoriek.

Kontaktná adresa:

Ing. Zuzana Barboráková. Department of Microbiology, Faculty of Biotechnology and Food Science, Slovak University of Agriculture, Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra Slovakia, E-mail: zuzana.barborakova@gmail.com

doc. Ing. Dana Tančinová, PhD. Department of Microbiology, Faculty of Biotechnology and Food

Science, Slovak University of Agriculture, Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra Slovakia, E-mail: dana.tancinova@uniag.sk

Ing. Jadža Lejková. Department of Microbiology, Faculty of Biotechnology and Food Science, Slovak University of Agriculture, Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra Slovakia, E-mail: j.lejkova@gmail.com

Ing. Zuzana Mašková, PhD. Department of Microbiology, Faculty of Biotechnology and Food Science, Slovak University of Agriculture, Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra Slovakia, E-mail: zuzana.maskova@uniag.sk

Ing. Mária Dovičičová, PhD. Graduate from Department of Microbiology, Faculty of Biotechnology and Food Science, Slovak University of Agriculture, Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra Slovakia, E-mail: mddmfbp@gmail.com

doc. Ing. Roman Labuda, PhD. Romer Labs Division Holding GmbH, Technopark 1, Tulln, Austria, E-mail: roman.labuda@romerlabs.com

doc. Ing. Miroslava Kačániová, PhD. Department of Microbiology, Faculty of Biotechnology and Food Science, Slovak University of Agriculture, Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra Slovakia, E-mail: miroslava.kacaniova@uniag.sk

Ing. Michal Mokry. Department of Microbiology, Faculty of Biotechnology and Food Science, Slovak University of Agriculture, Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra Slovakia, E-mail: michal.mokry@sk.nestle.com